

ECAD7004C: Ymchwilio i'r Dysgu: beth, sut a pham rydw i'n addysgu?

Sesiwn 5

Ystyried ymarfer moesegol ac
ymchwil foesegol

Beth yw moeseg?

- ▶ Cyfiawnder?
- ▶ Hawliau?
- ▶ Foesau?
- ▶ Ddyletswydd?
- ▶ Tegwch?
- ▶ Cyfrifoldebau?
- ▶ Gwerthoedd?
- ▶ Synnwyr cyffredin?

Beth yw moeseg?

- ▶ *Mae 'moeseg' yn cyfeirio at reolau ymddygiad; fel arfer i gydymffurfio â Chod neu set o egwyddorion (Robson, 2002:65).*
- ▶ *Mewn addysg, nodir y Cod hwn gan y British Education Research Association (BERA)*

Pam mae gennym godau moesegol?

- ▶ Cyflwynwyd ar ôl yr Ail Rhyfel Byd yn dilyn erchyllterau mewn gwersylloedd marwolaeth
- ▶ Sut yr ydym yn ystyried y data a gasglwyd yn y gwersylloedd marwolaeth?
- ▶ Casglwyd y data'n drylwyr, gan roi gwybodaeth a oedd yn ddefnyddiol iawn i ymchwil feddygol
- ▶ A ddylid ei ddefnyddio?

Ufudd-dod neu gydymffurfiaeth (Obedience or conformity)

- ▶ Stanley Milgram-arbrawf
- ▶ Defnyddiwyd lefel y sioc yr oedd y cyfranogwr yn fodlon ei chyflwyno fel mesur ufudd-dod.
- ▶ Pa mor bell ydych chi'n meddwl yr oedd y rhan fwyaf o gyfranogwyr yn fodlon mynd?
- ▶ Faint o'r 100 o gyfranogwyr yn eich barn chi a barhaodd i weinyddu'r sioc fwyaf?

Ufudd-dod neu gydymffurfiaeth

- ▶ Myfyrwyr Prifysgol Iâl, UDA (Yale)
- ▶ Rhagfynegedwyd ni fyddai mwy na 3 allan o 100 o gyfranogwyr yn cyflawni'r sioc fwyaf.
- ▶ Realiti = Roedd 65% o'r cyfranogwyr yn cyflwyno'r siociau mwyaf.

▶ <http://psychology.about.com/od/historyofpsychology/a/milgram.htm>

A yw 'moeseg' yn absoliwt?

- ▶ Mae penderfyniadau moesegol fel arfer yn ddewisiadau sy'n gysylltiedig â'r cydbwysedd rhwng budd a risg
- ▶ Caiff y dewisiadau hyn eu harwain gan:
 - *ganllawiau moesegol
 - *brosesau cymeradwyo moeseg
 - *bwyllgorau moeseg

A yw 'moeseg' yn absoliwt?

- ▶ A oes ymateb 'cywir' ac 'anghywir' i ddeilema moesegol?

Copyright © 2011 R.J. Romero. www.hipaacartoons.com

"I've been getting annoying pangs of conscience when faced with ethical dilemmas. Got anything for that?"

Ymddygiad moesegol ac athrawon

Gofynion CGA (EWC)

Cod Ymddygiad ac Ymarfer Proffesiynol ar gyfer
Cofrestreion gyda Chyngor y Gweithlu Addysg

<https://www.ewc.wales/site/index.php/cy/>

(ar waelod y dudalen)

Rhaid i athrawon cofrestredig:

- ▶ seilio eu perthynas â disgyblion ar ymddiriedaeth a pharch;
- ▶ rhoi sylw i ddiogelwch a lles y disgyblion sydd yn eu gofal;
- ▶ gweithio mewn modd cydweithredol gydag athrawon a gweithwyr proffesiynol eraill, a datblygu a chynnal perthynas dda â rhieni, gwarcheidwaid a gofalwyr.

Arfer moesegol

IA yw hyn yn syml?

Ystyriwch moeseg:

* Yr athro yn gofyn i blant eistedd

Moeseg ymddiriedaeth, gonestrwydd ac uniondeb

Cuddio ein pwrpasau

Cyfrinachedd - beth yw gwybodaeth gyfrinachol?

Arfer moesegol

- ▶ ... gwneud dyfarniadau (moesegol) am ymddygiad
- ▶ <http://www.youtube.com/watch?v=E3h-T3KQNxU>

Yn yr ystafell ddosbarth

- ▶ Yr athro fel model rôl model
- ▶ In loco parentis?

Deilema

Mae'r awyrgylch yn ysgol uwchradd Abertawe yn dynn gyda'r disgwyl. Am y tro cyntaf ers blynyddoedd lawer, mae'r tîm rygbi wedi cyrraedd y rownd cynderfynol yn y sir. Mae'r gymuned yn llawn cyffro hefyd, ac mae pawb yn gwneud cynlluniau i fynychu'r digwyddiad mawr Dydd Sadwrn nesaf.

Deilema

Mae Jac, yr hyfforddwr, wedi bod yn aros am flynyddoedd i gael tîm o'r fath.

Dim ond un wythnos arall sydd ar ol i ymarfer.

Mae'n rhaid i bawb fod yn yr ymarfer bob nos yn ystod yr amser a drefnwyd yn rheolaidd - dim eithriadau.

Deilema

Ddydd Mawrth, mae Dylan yn hwyr i'r ymarfer.

Mae Dylan yn hwyr oherwydd bod yn rhaid iddo fynd â'i chwaer fach i'r meddyg gan ei bod yn sâl iawn.

Deilema

Mae'r rheol yn dweud y dylai unrhyw un sy'n torri rheol gael ei wahardd am un wythnos lawn.

Os yw Jac yn dilyn y rheol, ni fydd Dylan yn chwarae yn y rownd cynderfynol. Ond mae'r tîm cyfan yn dibynnu arno.

Beth ddylai Jac ei wneud?

Deilema

Ar ddydd Mercher, roedd Luc yn hwyr oherwydd iddo gael ei gadw ar ol gwers am beidio gwneud ei waith cartref.

Mae Luc yn chwaraewr rygbi gwych. Os na fydd yn chwarae, maent yn annhebygol o ennill.

Beth ddylai Jac ei wneud nawr?

Anhysbysrwydd a chyfrinachedd

Anhysbysrwydd a chyfrinachedd

‘The confidential and anonymous treatment of participants’ data is considered the norm for the conduct of research’ (BERA, 2018:21)

- ▶ Mae gan y cyfranogwyr yn eich ymchwil yr hawl i breifatrwydd.
- ▶ Cyflawnir hyn drwy sicrhau eich bod yn rheoli eich data ymchwil yn gyfrinachol ac yn ddienw.

Anhysbysrwydd a chyfrinachedd

- ▶ Nid yw rhain yr un peth.
- ▶ Dylid sicrhau bod pawb sy'n cymryd rhan yn gwbl ymwybodol o fwriad yr ymchwilydd o ran anhysbysrwydd a chyfrinachedd.
- ▶ Mae **cyfrinachedd** yn golygu peidio â datgelu gwybodaeth gan gyfranogwr mewn unrhyw ffordd a allai adnabod yr unigolyn hwnnw neu ganiatáu iddo gael ei olrhain.
- ▶ Mae **anhysbysrwydd** yn golygu na all yr ymchwilydd na pherson arall adnabod y cyfranogwr o'r wybodaeth a ddarparwyd.

Cyfrinachedd

- ▶ Mae cyfrinachedd yn golygu mai dim ond yr ymchwilydd/wyr sy'n gallu cysylltu ymatebion gydag unigolion.
- ▶ Rhaid i'r ymchwilwyr wneud pob ymdrech i atal unrhyw un o'r tu allan i'r astudiaeth rhag cysylltu unigolion â'u hymatebion.

Anhysbysrwydd a chyfrinachedd

- ▶ Mae anhysbysrwydd yn anodd wrth ddefnyddio fideo a/neu ddata digidol.
- ▶ Mae canllawiau BERA yn ddefnyddiol ac yn fanwl yn hyn o beth (gweler p.21-25).
- ▶ Mae goblygiadau'r Rheoliadau Diogelu Data Cyffredinol (GDPR) yn sylweddol a dylai ymchwilwyr fod yn gyfarwydd â goblygiadau'r rhain ar gyfer eu hymchwil.

Sicrhau data dienw

- ▶ Mae gallu rhannu eich ymchwil yn bwysig. Fodd bynnag, yn foesegol, mae'n rhaid i ni ddiogelu ein cyfranogwyr.
- ▶ Lle bynnag y bo modd, ni ddylech gasglu gwybodaeth adnabod (fel enw, cyfeiriad) ar gyfer eich cyfranogwyr.
- ▶ Dylech gadw'ch data'n ddienw o ddechrau'r broses.

Sut gallwch chi droi data yn anhysbys?

- ▶ Mae'r broses o droi data yn anhysbys yn galw am newid y dynodwyr mewn rhyw ffordd.
- ▶ Gallai hyn olygu bod gwybodaeth adnabod yn cael ei thynnu ymaith, ei hamnewid, ei hystumio, ei chyffredinoli neu ei chydgasglu.
- ▶ Cofiwch, gall manylion adnabod unigolyn gael eu datgelu trwy:
 - Ddynodwyr uniongyrchol fel enwau, gwybodaeth cod post neu luniau.
 - Dynodwyr anuniongyrchol a allai, o'u cysylltu â gwybodaeth arall sydd ar gael, ddatgelu pwy yw rhywun, er enghraifft gwybodaeth am weithle, cyflog neu oedran.

Ymddwyn yn Foesebol

Bydd angen i chi ystyried:

Caniatâd (caniatâd gwirfoddol, gwybodus)

(voluntary, informed consent)

Caniatâd gwirfoddol, gwybodus

Mae hyn yn un o egwyddorion sylfaenol ymddygiad moesegol mewn ymchwil.

‘It is normally expected that participants’ voluntary informed consent to be involved in a study will be obtained at the start of the study, and that the researchers will remain sensitive and open to the possibility that participants may wish, for any reason and at any time, to withdraw their consent’ (BERA, 2018:9).

Bydd angen i chi ystyried:

Cydsyniad

- ▶ UNCRC Erthygl 12: Dylai plant gael llais mewn materion sy'n effeithio arnynt

Bydd angen i chi ystyried:

- ▶ Pwy sydd angen rhoi caniatâd?
- ▶ Sut y byddwch chi'n gofyn amdano?
- ▶ Hawl y cyfranogwyr i dynnu'n ôl

Ymddwyn yn Foesebol

Mae angen i'r tri phlentyn a ddewiswyd i gymryd rhan yn y grŵp ffocws hefyd ddeall eu hawl i:

- * wrthod cymryd rhan heb ganlyniadau andwyol;
- * beidio ag ateb cwestiynau penodol heb orfod rhoi rheswm;
- * dynnu'n ôl o'r ymchwil ar unrhyw bwynt heb ganlyniadau anffafriol.

Darlun...cydsyniad parhaus

- ▶ Mae rhai ymchwilwyr yn defnyddio system tic/croes neu wynebau hapus/trist i sicrhau cydsyniad parhaus. Gellir gwneud hyn hefyd gyda chardiau datganiad dwyffordd.
- ▶ Trwy roi cerdyn dwyffordd i'r plant, yn syml, gallant droi'r cerdyn i ddangos eu bod yn hapus i barhau neu eu bod eisiau gadael.

Rwy'n hapus i barhau
Hoffwn i adael

Darlun...cytundeb gan blant ifanc

- ▶ Mae rhai ymchwilwyr yn defnyddio bathodynau, sticeri neu fandiau lliw gwahanol i'r plant eu gwisgo er mwyn dangos p'un ai a ydynt yn hapus i gael eu harsylwi
- ▶ Ar ôl esbonio y bydd recordiad fideo o'r sesiwn Feithrin ar gael i'w wylio nes ymlaen, gall y plant ddewis bathodynau, sticeri neu fandiau melyn neu wyrdd i ddangos p'un ai a ydynt yn hapus i'w hathrawon eu gwyllo nes ymlaen ar y fideo. (Ni allant, yn yr achos hwn, ddewis peidio â chael eu cynnwys yn y fideo).
- ▶ Bydd y bathodynau, sticeri neu'r bandiau ar gael i'r plant trwy gydol y sesiwn, fel y gallant newid eu meddwl ar unrhyw adeg.
- ▶ Mae ymchwilwyr sy'n defnyddio'r dulliau cytuno hyn am y tro cyntaf yn aml yn synnu sut mae'r rhan fwyaf o'r plant yn gallu gwneud penderfyniadau o'r fath mewn modd pwrpasol.

Enghraifft

- ▶ Mae Llinos yn ymchwilio i'r graddau y mae'r plant Meithrin yn dewis amrywiaeth o weithgareddau chwareus dros gyfnod sesiwn, neu'n tueddu tuag at yr un rhai. Mae hi wedi penderfynu y bydd recordio tair sesiwn ar fideo ac olrhain symudiadau plant rhwng pob dewis chwarae, a'r amser a dreuliant wrth bob dewis, yn rhoi data defnyddiol iddi hi.
- ▶ Sut gallai Llinos:
 - hysbysu'r plant am yr hyn mae hi'n bwriadu ei wneud?
 - penderfynu p'un ai a all y plant ddewis peidio â bod yn y fideo? Os felly, sut mae hi'n sicrhau'r opsiwn hwn?
 - ceisio cytundeb y plant i olrhain eu dewisiadau chwarae er mwyn helpu ei hymchwil?
 - sicrhau cytundeb parhaus gan y plant i gymryd rhan?

Unrhyw gwestiynau?

Tasg Gyfeiriol

- ▶ Darllenwch Blackburn, C. (2018) Researching with young and developmentally young children: Ethical considerations, dilemmas and compromises. In *BERA Bites: Early Childhood*, Issue 1.
- ▶ Darllenwch David, M., Edwards, R. & Alldred, P. (2001) Children and School-based Research: 'informed consent' or 'educated consent'? In *British Educational Research Journal*, Vol. 27, No. 3, pp.347-365.

